

Bak Árpád

Taryn Simon, a sztalker

TARYN SIMON tengerentúli fotós *An American Index of the Hidden and Unfamiliar** című, az amerikai társadalom számára többé-kevésbé hozzáférhetetlen helyszíneket bemutató sorozata olyan „ezredfordulós” témákat dolgoz fel, mint a tudomány és a globalizáció. A szerző szerint képei „feltárhatnak valamennyit abból, hogy milyen alapokon nyugszik és hogyan működik Amerika, illetve annak mitológiája”. A *The New York Times* egyenesen Robert Frank *The Americans* (Az amerikaiak) című 1958-as kötetéhez hasonlítja a sorozat csendéleteit, ám Simon képei Frank munkáival ellentétben nem a mindennapi valóság újraértelmezésével mutatnak be egy egyszerre ismerős és ismeretlen Amerikát. Valamivel jobb analógia lehetne a 30-as évek szociófotósainak munkássága (Walker Evans vagy Dorothea Lange), akik a gazdasági válság és aszály sújtotta Nagy-síkság addig kevésbé látható világát tették a nemzeti ikonográfia részévé. Kérdés marad persze, hogy Simon fotóinak a fentieknél szubjektívebben kiválasztott témái és terei rendelkeznek-e olyan ikonikus értékkel, hogy az „amerikai identitás” meghatározó építőelemeiként legyenek olvashatók.

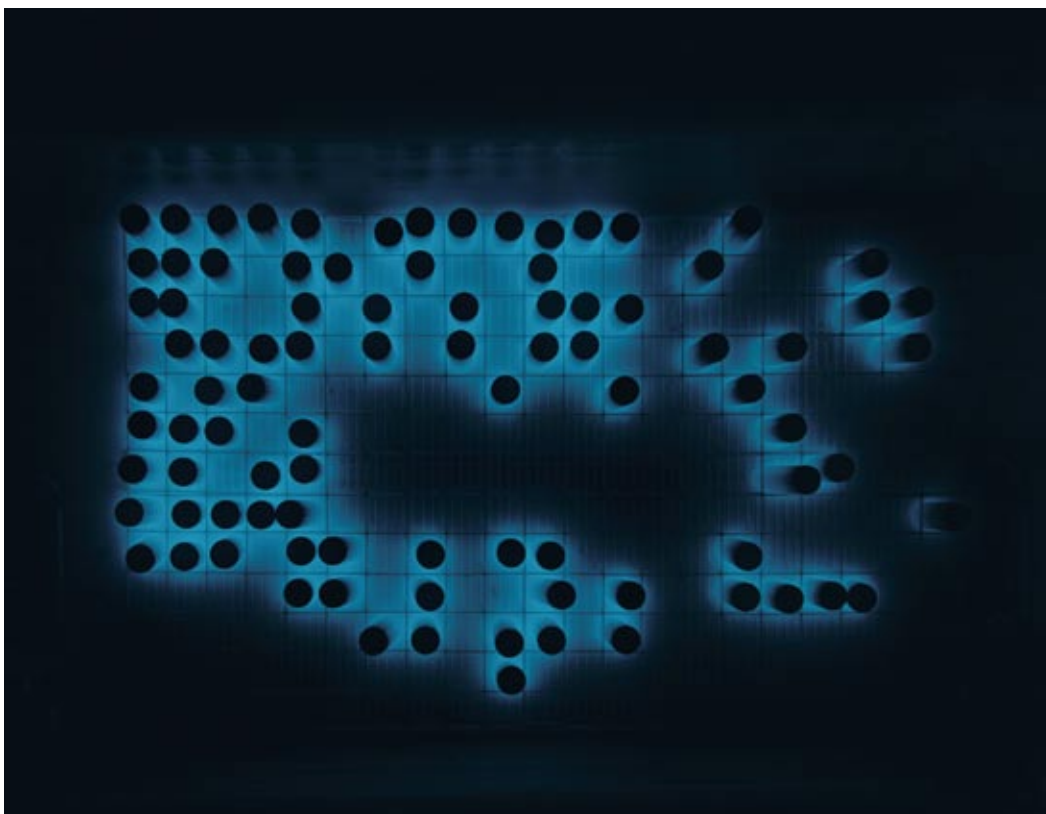
A múlt századi hidegháborúban a „Nagy Tudomány” újfajta elzárt terek megjelenését eredményezte, melyek elfedtségük révén a modern társadalmak kulturális

*

Taryn Simon: *An American Index of the Hidden and Unfamiliar* („A rejtett és az ismeretlen amerikai tárgymutatója”), Göttingen: Steidl, 2007

Taryn Simon

Nuclear Waste Encapsulation and Storage Facility, Cherenkov Radiation
Hanford Site, U.S. Department of Energy
Southeastern Washington State

földrajzán is nyomot hagytak. Ilyenek voltak a szovjet „atomvárosok”, amelyek fekete lyukként nyelték el a nagyvárosokból odatelepített tudósokat: aki egyszer átlépte a városfalakat, az legtöbbször egy életre búcsút mondhatott az enklávén kívüli világnak. Egy ilyen, titkos zónákkal terhelt társadalmi tér jelenik meg Andrej Tarkovszkij *Sztalker*ében, vagy az amerikai populáris kultúrában felbukkanó egyes összeesküvés-elméletekben. A Tarkovszkij-film Zónája eredettani szempontból rokona az új-mexikói sivatag közepén található Roswell és környéke misztikumának, ahol az ismert urbánus legenda szerint 1947-ben egy lezuhant földönkívüli jármű birtokába jutott az amerikai légierő.

A „tényfeltáró” bestsellerekben, filmsorozatokban, rockzenei videoklipekben és képregényekben is feldolgozott mítosz helyváltása nem véletlen: hisz Új-Mexikó államban találhatóak az amerikai atom- és űrfegyverprogramok szupertitkos fellegrárai. Északon a Manhattan-terv szellemi központjával szolgáló Los Alamos Nemzeti Laboratórium, délen pedig az első atombombateszt helyszíne, a kisalföldnyi területű White Sands-i rakétakísérleti övezet.

Amikor Simon ezeknek a hidegháborús „titkos zónáknak” az ezredforduló korabeli megfelelőit kereste az Egyesült Államokban, nem a katonai-ipari komplexum központjait választotta. Első ránézésre úgy tűnhet, hogy helyszíneit szubjektív döntések alapján szelektálta, de a munkáiban meghatározó szerepet játszó, a nyelvet a képi síkkal egy szintre emelő kiegészítő szövegekből kiderül, hogy az ábrázolt témák mögött sokszor mégis tendenciózus társadalmi vagy kulturális jelenségek állnak. Azaz mégsem olyan személyes indíttatással kiválasztott valóság szeletek ezek, mint például Diane Arbus ahistorikus, a társadalmi devianciát látszólag öncélúan megörökítő portréi.

Az egyik munkán egy nagyméretű, formatervezett fémkapszula pihen egy állványon, körülötte minden fehér gőzben úszik. Első látásra lehetne ez űrszonda vagy akár urándúsító centrifuga is, a képmagyarázatból azonban kiderül, hogy a felvételen egy olyan „krioprezervációs” mélyfagyasztó látható, melyben holttesteket tárolnak folyékony nitrogénben. Olyan amerikaiakét, akik még életükben rendelkeztek testük konzerválásáról, bízva abban, hogy a jövő orvostudománya vissza tudja majd hozni őket az életbe. A tárolóeszközben az első ilyen tengerentúli vállalkozást megalapító és az élettartam mesterséges kitolását – a *The Prospect of Immortality*¹ című kötetében – szélesebb körben elsőként népszerűsítő Robert Ettinger családtagjai alusszák mélyhűtött álmukat. A képen bemutatott, 1976 óta működő, Michigan állambeli Cryonics Institute a világ első krioprezervációs

¹ „A halhatatlanság kilátása”, 1964

állomása, de ma legalább egy féltucat hasonló működik világszerte, elsősorban az Egyesült Államokban.

Simon szövege ugyan nem utal rá, de az Egyesült Államokban az élettartam mesterséges kitolása már nem pusztán néhány, a halál gondolatától szorongó multimilliárdost foglalkoztat, hanem az utóbbi évtizedben egyes tengerentúli kulturális mozgalmak is a zászlajukra tűzték a „longevity” (hosszú lét) jelszavát. Manapság az amerikai szubkulturakutatás egyik kedvelt területét adják azok a transzhumanista mozgalmak, melyek szellemisége az 1920-as és 30-as éveknek az Egyesült Államokban Hugo Gernsback neve által fémjelzett, a tudomány fejlődésébe vetett korlátlan hitét és technológiai utópizmusát idézi, és amelyek 'bibliái' közt természetesen megtalálható Ettinger könyve is. A mozgalom társadalomfilozófiája a szélsőségesen individualista libertarianizmusra épül és radikálisabb képviselői a „liberális” – kritikusai szerint egyszerűen neoliberais – eugenika szüksége mellett érvelnek. (Az irányzatról Ed Regis *Great Mambo Chicken and the Transhuman Condition*² című monográfiája nyújt bővebb kritikai áttekintést.)

Simon felvételeinek egy része a Cryonics Institute portréjához hasonlóan a tudomány tematikájához kötődik. Kenny, a testi és értelmi fogyatékos fehér tigris egy Arkansas-i állatmenhelyről: az Egyesült Államok szórakoztatóiparában népszerű tigrisfajtát belterjes módon tenyésztik, aminek következtében számtalan hasonló torzszülött jön a világra. Radioaktív bomlás Amerika legnagyobb nukleáris hulladéktelepén Washington államban: a sugárzást elnyelő vízben a hasadóanyag kéken világít, nagy vonalakban kirajzolva az Egyesült Államok kontúrjait. Erdőrészlet, nylonzsákból kilógó edzőcipős holttesttel: a világ legnagyobb törvényszéki orvostani kísérleti telepe a Tennessee állambeli Knoxville-ben található, ahol mintegy 75 emberi tetem hever eltemetetlenül, különböző környezeti hatásoknak kitéve. Egy sötét faház ablakain keresztül felsejlő, sárga félhomályban derengő erdő: falra vetített környezetszimuláció a Microsoft redmondi kutatóközpontjából. Az egyetlen föderális engedéllyel rendelkező, kutatási célokat szolgáló kannabiszültevény (Oxford, Mississippi), továbbá egy fiola élő HIV-vírus a Harvard Egyetem orvostudományi kutatólaborjából. „Van benne valami apokaliptikus és ugyanakkor valami optimista is” – jegyezte meg egy interjúban Simon az utóbbiról, de a megállapítás érvényesnek tűnhet a sorozat legtöbb darabjára. A csendéletek ugyanakkor nem egy teleológikus, végső társadalomformáló erőként jelenítik

Taryn Simon

White Tiger (Kenny), Selective Inbreeding
Turpentine Creek Wildlife Refuge and Foundation
Eureka Springs, Arkansas

Taryn Simon

Research Marijuana Crop Grow Room
National Center for Natural Products Research
Oxford, Mississippi

² Körülbelüli fordításban: „A szuperbuszstus csirke és a transzhumán állapot”, 1990

Taryn Simon

White Tiger (Kenny), Selective Inbreeding
Turpentine Creek Wildlife Refuge and Foundation
Eureka Springs, Arkansas

Taryn Simon

Hymenoplasty
Cosmetic Surgery, P.A.
Fort Lauderdale, Florida

meg a tudományt és a technológiát, hanem azokat sokszor társadalmi, gazdasági és politikai folyamatoknak alárendelve mutatja be Simon.

Teszi mindezt egy olyan történelmi pillanatban, melyben gyakran elhangzik az a kérdés, hogy meddig marad érvényben az Egyesült Államok tudományos-technológiai dominanciája, mely a 20. században a nemzeti identitás egyik meghatározó elemét adta. Nem véletlen, hogy Simon fotóinak egy másik visszatérő – habár nem a tudományos-technológiai hegemónia kapcsán megjelenő – témája épp a globalizáció, az észak-amerikai állam kapcsolata a számára egyre nagyobb súllyal érzékelhető „külvilággal”. Ez a téma olyan elzárt helyszínekre visz bennünket, mint egy magánklinika műtőasztala, ahol egy közel-keleti hazájába visszatérő, egyetemi tanulmányait befejezett fiatal nő szüzessége sebészeti visszaállítására vár. Elkobzott csempészáruk a John F. Kennedy Nemzetközi Repülőtéren: nyers disznófej, facserjék, friss tojások és növénybetegségekkel fertőzött déligyümölcsök.

Szárnyaskarantén New York Állam Állatimport-központjában (New Burgh): az Egyesült Államokba a Kanadán kívüli országokból beszállított madarakat 30 napos vizsgálatnak vetik alá itt, egyebek közt a madárinfluenza kiszűrésére – a költségek a kereskedőket terhelik. Egy padlóból két lyukon törékenynek látszó, narancssárga kábelkötegek bukkannak elő és egy fehér falon láthatatlan cél irányába kúsznak fölfelé: transzatlanti telekommunikációs vezetékek, amelyek az óceán túlsó partjairól érkeznek a VSNL International, egyébként indiai tulajdonú telekommunikációs cég New Jersey állambeli központjába, egyszerre több tízmillió telefonbeszélgetést téve lehetővé.

A sorozatban ritkábban az amerikai kultúra hagyományos ikonjai is megjelennek, de mindig elidegenítő környezetben (és itt már helytálló Robert Franket elővenni analógiaként): ilyen a *Csillagok háborúja*-trilógia forgatásán használt eredeti Halálcsillag-makett közelije (Skywalkerfarm, Nicasio, Kalifornia) vagy a *Playboy* magazin vakok számára nyomtatott, a Kongresszusi Könyvtár speciális kölcsönzési programján keresztül elérhető kiadása. Simon eredetileg a floridai Walt Disney World több száz hektáros mesevilága alatt futó szervizalagutakról is szeretett volna felvételeket készíteni, melyeken keresztül a mesefigurákat megszemélyesítő alkalmazottak közlekednek a számukra kijelölt helyszínek közt. Talán a képeknél is többet elárul az ezredforduló utáni Amerikáról, hogy a cég biztonságpolitikai okokra hivatkozva tagadta meg a szerzőtől, hogy „backstage” fotóesszét készítsen a fantáziabirodalomról.

Egy interjúban Simon a sorozat koncepcióját is politikai kontextusba helyezte: a projekt ötlete nem sokkal a 2001. szeptemberi terroristámadások után fogant meg benne, amikor a kormány első számú külpolitikai prioritása a „titkos helyszínek felkutatása” lett. A politikai kritikánál azonban a sorozat képei mögött nagyobb súllyal jelennek meg a fotó és a valóság kapcsolatának ismeretelméleti kérdései, melyek Simon korábbi munkáiban is központi szerepet kaptak. A részleteiben Budapesten is bemutatott³ *The Innocents* (Az ártatlanok) című, először 2003-ban kiállított sorozata olyan ártatlan elítéltek portréit tartalmazta, akiket fotók alapján született tanúvallomásokra alapozva ítélték életfogytiglani vagy halálbüntetésre. Ahogy a *The Innocents* a fotó mint autonóm valóságábrázoló eszköz korlátaira mutatott rá, az *American Index* képei is ugyanezeket a határokat teszik érzékelhetővé azáltal, hogy a hozzájuk rendelt szövegek értelmezési kerete nélkül talányos marad a tartalmuk.

³ Koncepció: *Fotográfia – Párbeszéd és állásfoglalások*, Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, 2007. április 27 – június 10.